

Prolog Regine Normann

Denne prolog er skrevet til de 12 Reginedagene i Bø i Vesterålen og fremført under åpningen.

Eg vil starte med å pirke borti den eldgamle myten om Lofoten og Vesterålen:

En håndfull steiner i Vårherres neve kastet ut i det fiskerike havet omtrent midt på den Nordnorske kysten. Eventyrlandet. Hildiringslandet. Slik har Kittelsen tegnet det. Slik fremstår det i beskrivelsen av UTRØST hos Jonas Lie. Slik har det gitt Edgar Allen Poe næring til nye visjoner og slik stadfestet Regine Normann seg som eventyrdikteren over dem alle.

(Bilde av Regine Normann)

Fra Vesteraalens beskrivelse sier Petter Dass:

*Jeg til Vesterålen mej føjer
at søke den øer og roende vær,
den klipper og klumper og farlige skjær,
Hvordan de seg krummer og bøyer.....*

Ordet prolog er gresk og betyr "forord". I den her sammenhengen kan det dreie seg om et lite innspill før den virkelig store hovedattraksjonen kommer. Derfor så passa det godt å begynne Reginedagan med et sånt ord. I dag har jo for eksempel sykkelritt prologer. Det viser hvordan de gamle begrepene lever videre i nye kontekster. Men det kan også være omvendt. Her om dagen kom eg i snakk med en gammel mann som kunne fortelle at i gamle dager blei Lofoten og Vesterålen benevnt som «Lille Amerika». Det ble rett og slett sett på som et klondyke. De fleste som dro til Lofoten og Vesterålen i gamle dager drømte nok heilt sikkert om den store lotten. Men det var langt mellom de som gjorde seg rike. Det hendte sågar at folk rett og slett ikkje hadde råd tel å dra på feske i Lofoten og Vesterålen.

I år har Reginedagan kystkultur som tema. Det e jo egentlig et vidt begrep, men de fleste forbinder nok kystkultur med fortidens liv og virke langs kysten. Og bodde du ved kysten så

hadde du garantert en båt som fremkomstmiddel. Det seies at båten for kystbonden var like viktig som hesten for innlandsbonden.

Før 1900 rodde feskeren i åpne båta og med seil og åra som fremdriftsmiddel. Ikkje før rundt 1903 og utover kom motoran på båtan. I begynnelsen vart folk redd og det var aksjona på gang for å få stoppet bruk av motor. Folk mente at den skremte fisken.

Og nu vil eg komme med en påstand om kordan ordet Sjark oppstod.

Båttypen med motor, fikk i begynnelsen benevnelsen «Sjøldragar». Når det gjaldt linefisket hadde han egen motorkraft og kunne trekke lina direkte inn i båten. Ute på feltet kunne jo lina vær både tre og fire felt og derfor kom denne «sjøldragarn» foran de flatbunna dorryen når de skulle trekke lina. En Dorry e en mindre båt som ble brukt under linefiske sammen med et moderfartøy.

Ofte skar de som kom først av dorryens line og drog da denne sammen med sin egen line og fikk på denne måten fangsten på begge liner. Det var uråd for dorryfolkan og holde tritt med de motordrevne fartøy og man kan jo forstå dorryfeskerans fortvilelse og maktesløshet over disse motordrevne fartøyen. De var jo henvist tel å bruke handkraft før å trekke redskapen og åra før å ro. Tel å begynne med så fikk disse motordrevne sjøldrageran benevnelsen HAI. Men etterhvert skulle dette ordet bli erstattet av SJARK. Nu veit dokker koffør det heite SJARK:

Oh the shark has pretty teeth, dear

And he shows them pearly white

Just a jack knife has MacHeath, dear

And he keeps it out of sight

Det e jo ei kjennsgjerning at Lofoten og Vesterålen går hand i hand reint geologisk sett og eg e ikkje redd før å sei at akkurat som i Lofoten så kan du også i disse fjellan finne stein som e mella 3 og fire milliarda år gammel. Det e altså med andre ord verdens eldste stein vi har under oss. Akkurat nu befinner vi oss på Langøya i Vesterålen. Og det e vel ingen av øyene i Lofoten og Vesterålen som e meire innskårn av dype fjorda og bukter som denne øya. Det va jo en jutul som grov ut Eidsfjorden som en gang i tida var Vesterålens mest berømte sildefjord.

Det e mange sagn og eventyr som knyt seg tel fjellan i Nordnorge. De fleste fjellan som nevnes førtell om store sjømerka i leia. I tusen år har nordlendingen seilt med sine jekter sørover til Bergen. Jektefolket forkorta tida med å førtell. Leia var ikkje oppmålt og kartlagt slik som den e nå. Den som skulle føre ei jekt måtte kunne sjømerkan tel gagsn. Styrmannen

gjorde sjømerkan levanes i hukommelsen ved å fortelle om de gamle trollene som ble til stein.

Men koffør e vi egentlig her oppe.

I Schønnebøls beskrivelse av Lofoten og Vesterålen fra 1591 er også klimaet tatt med.

Etter noen korte ord om sommeren fortsetter han:

«Siden er her intet andet enn snee, frost, regn, haggel, kulde og storm og utimelig værlig foruden all ende. Så nåde oss Gud i Himmelen, de som her skal fremdrage deres ganske livs tiid.»

Det e jo heilt klart at forfatteren lengta telbake tel de sørlige breddegrader og at han undra seg over at folk kan overleve her i det heile tatt.

Men overleve gjorde de. Og det på tross av.

For i dette nordnorske hardbarka samfunnet blei det født ei kvinne med navn Serine Regine Normann. Og i de første åran av hennes liv skal dokker vite at ho så med stor beundring på de steile fjellan og det ville havet som kasta seg mot kystlinja. Dette var hennes første erfaring av dette univers og det viste seg at ho skulle sette like store spor etter seg som det va innskårne fjorde og bukter på øya.

Ho blei født i Mårsund i Bø i Vesterålen den 29 Juli 1867.

Før å sette det i litt perspektiv så kan det jo nevnes at det året ble Mestersangerne i Nürnberg av Richard Wagner fremført og USA kjøper Alaska av Russland for 7,2 millioner dollar. Karl Marx kom ut med «Das Kapital» og Henrik Ibsen skrev Peer Gynt.

Året før blei vesterålingen eller bleiksværingen Hans Lind fra Andenes født. Bl. a. så var han krampusvein på Breistrand i vesterålen og i Henningsvær i Lofoten. Han skriver konsekvent på nordnorsk dialekt og får utgitt sin eneste bok: Nordlandsviser i 1910. Her kan du lære om fordums feskeredskapa, merkedaga, skikker og tenkemåter. Et interessant gløtt inn i ei forgangen tid.

En liten smakebit kanskje:

*Her kjem de innana og a ytra
men like gale de læt å sytra
om småe lotta og store tap
og eg så borga dem børnskap.
Får 'kje skjelling - på skylda!*

Regine Normann kom av godt folk og moren Tina Amalie, var faktisk en nær slektning av kaptein Richard With. Han som skapte Vesterålske Dampskipsselskap og e en av årsakan tel at vi har kunna følgt hurtigruta Nordnorge på den femdaga lange turen langs kysten på NRK 2 i juni.

Livet tel Regine Normann var tøfft. Ho fikk bare oppleve fire lykkelige år sammen med mor og far og søsken før tragedien ramma familien. Faren hennes, Mikkel Normann var en ansett og godt likt skolelærer fra Steinsland i Skånland, han døde desverre i 1871. Regine blei satt bort, men havna etterhvert i klørn på en gammel klokkar av dårlig kaliber. Berre 17 år gammel gifta ho seg med en som ikkje likte at ho skreiv. Regine holdt ut i 10 år. I 1894 braut ho ut og dro tel Kristiania og gikk på Olaf Bergs Lærinneskole. Da var ho 27 år.

På den tiden var jo Nordnorge for en koloni å regne. Så seint som i 1910 var faktisk landsdelen isolert. Her var ingen veier å snakke om. Ingen fly og ingen tog.

I eldre tider var det rektig ille - da va jo isolasjonen nåkka bort i mot fullstendig. Forbrytera ble forvist til tvangsarbeid på for eksempel Vardehus festning. Eller de blei simpelten forvist til selve landsdelen.

Første gang Nordnorge fikk besøk av et dampskip var i 1838. Hjulbåten «Prins Gustav» ble satt inn som hurtigrute på kysten med Trondheim som utgangspunkt. Ni tura tel Hammerfest og tilbake. Tel å begynne med blei folk vettskremte og trodde at dette var straff for menneskets synder. Egentlig var jo heile Nordnorge som et U-land å regne til langt etter krigen.

Jernbanen Kristiania - Eidsvoll ble åpnet i 1854. I 1883 ble det bygget 15 jernbana. Det blei Rørosbane, Dovrebane, Bergensbane og Kongsvingerbane åsså videre. Det blei bygget og utbygget - Bana som var overflødig ble nedlagt. Alt skjedde sydpå. Først i 1961 kjørte det første godstoget inn tel Bodø. 107 år etter at toget begynnte å gå mellom Kristiania og Eidsvoll. Berre før å sett det i perspektiv.

Der andre diktera støtta borgerskapet var Regine mere kritisk innstillt. I si første bok «Krabbvåg» 1905, tar ho opp klassemotsetningen, dobbeltmoralen, overtroen og autoritesangsten som regjerer i et lite fiskevær og som rammer de fattige.

Æ fundere litt på om det e Kabelvåg ho tenke på når ho skildre Krabbvåg.

Med den boka kjøpte Regine Normann seg fri fra ekteskapet med den 17 år eldre klokkeren.

Å kjøpe seg fri kostet 400 kroner og det fikk hun hos Aschehougs forlag.

Regine har skrevet flere romaner, men det er som eventyrdikter ho e best kjent.

Å lese Ringelihorn e å reise rett inn - uten returbillett - i den nordnorske eventyr og fantasiverden.

Om noen dager er det 144 år siden Regine Normann ble født. I dag e det vel ikkje så mange unge mennesker som vet hvem Regine Normann er. Men på tredve tallet var bøkene hennes populær og ble solgt i både tre og fire opplag. Nåkka som var mye den gang.

Regine kjente det gamle Nordland. Der overtro og sagn hørte med til dagens virkeligheten. Om den mektige trolske natur, ja om dette nordland skrev hun to vakre bøker med et klart og detaljrikt bilde av nordlandsk liv i eldre tid. Hun eide den ekte folkelighet slik at sagnet ble berettet slik at det føyer seg naturlig inn i den daglige tilværelse. Kanskje e det på tide og sette seg ned og fabulere litt over den tida som engang var før vi med faste skritt braser ut i fremtidens uoppdagete jungel.

Det er et nordland som svinner og dør men det er alltid noen nye som tar landet, skrev hun i forordet til en av bøkene. Vi e de nye ho snakka om. Det e vi som skal føre tradisjonan, sagnan og det daglige liv videre tel de neste generasjonan.

En dikter har et liv etter døden visst vi leser han, seies det.

Eg skal avslutte denne førtellinga med å synge et vers fra ei opptegna visa som eg har satt melodi tel. Det var Knut Strompdal som fant disse versan i Korgen i Nordland. Men vi veit med sikkerheit at de blei sunget av feskeran når de ankom Lofoten og Vesterålen etter å ha seila over den farlige Vestfjorden. Visa heite Lofotkoral.

La søfaren mann som bølgene pløier,

våger sin trøie på brusende vann.

Sin næring må finne hvert eneste år,

så lenge som havet mot klippene slår.

28 Juni 2011 *Dag Kajander*

